

UČITELJSKI TOVARISŖ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 18.

V Ljubljani, 15. septembra 1882.

XXII. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

I.

Občni zbor „Národne šole“.

(V 4. dan septembra t. l. ob 6. uri zvečer v čitalnični dvorani.)

Zbralo se je 40—50 udov „Národne šole“, in prvosednik, gosp. Feliks Stegnar, začne zbor, ter navzoče pozdravi in tako-le nagovori: „Slavna gospoda! Po društvenih pravilih, in sicer po §. 10. imamo pravico sklepati, ako je 10 članov navzočih. Veselo konštatiram, da je obilno članov navzočih, kakor jih v 10 letih še nikoli ni bilo; torej se danes lahko marsikaj posvetujemo o našem národnem šolstvu. Dovolite, da se nekoliko oziram na preteklost! „Národna šola“ obstoji že 10 let, in v tem času vidimo, kako je ona svojo dolžnost izpolnjevala, in kakšen vspeh imela. Dovolite, ker je poročilo bolj obširno, da ga berem.

Početek „Národne šole“ datira se še iz Idrije. Ko je nova splošna šolska postava leta 1869. v veljavo stopila, vzlasti pa, ko je novi učni red od dné 20. avgusta 1870. l. veliko prevstrojbo našega ljudskega šolstva učinil, videlo se je vsakemu naprednemu učitelju, da bode trebalo še mnogim težavam v okom priti, predno bodo zakonite učne določbe postale meso in kri. Vzlic postavam, katerim je bil glavni namen splošni napredek v šolstvu in povzdiga národne izomike, morali smo učitelji poprijeti se novih razširjenih načel in z dobro voljo, vztrajnostjo in z vzgledom delati na to, da se prej ko prej to životvori, kar je bilo v postavah dobrega, koristnega in plodovitega. A tudi v slovenskem národu trebalo je buditi veselje do novodóbné šole.

Učitelja vnemati za njegov važen in z novimi bremení obtovoren poklic, podajati mu sredstev za izobraževanje in polajšanje njegovega delovanja, in mladini šolo priljubiti ter učenje olajšati in omogočiti ji, te dve nameri smo v vidu imeli, ko smo snovali v Idriji društvo „Šola“.

Smela in predrzna je bila ta misel, še bolj pa dejansko uresničenje tega važnega podvzetja; ako pomislimo, da je Idrija skoraj na zahodnji meji Kranjske vojvodine, da v Idriji ni imovitega prebivalstva, ki bi se zanimalo za občekoristen, humanitaren zavod, še manj pa, da bi mu moglo naklanjati kaj podpore, da v Idriji nikdo ni imel posebnega zupanja, ker ni središče naše domovine, ker delujejo učitelji po Slovenskem manj znani, da tudi v kupčijskem obziru Idrija ni bila za tako podvzetje Bog zna kako ugodna, tedaj moramo pritrđiti, da je bila ustanovitev tega društva jako problematična. In vender se je zgodilo, kar je bilo za Idrijo skoro neizvedljivo. Osnovali smo društvo z imenom „Šola“, ki je imelo važno in težavno nalogo: materijalno podpirati revno kranjsko ljudsko šolstvo.

Osnovatelji smo bili: Gosodje Gr. Žerjov, zdaj c. k. sodnik Loškega okraja; St. Lapajne, trgovec; Iv. Lapajne, zdaj ravnatelj meščanske šole v Krškem; Iv. Rupnik, zdaj učitelj Črnomeljski, in jaz. Začasni blagajnik je bil Iv. Lapajne. V dan 24. julija 1871. leta prijaviли smo prvi poziv do učiteljev, ter v občę prosili podpore. Ob jednom smo razglasili društvena pravila, katera je slavna vlada z odlokom dnę 15. julija, šte. 4691. potrdila. Osnovni odbor je takoj mej soboj nabral in vložil 65 gold. v društveno blagajnico. In s temi novci se je delovanje pričelo.

V dan 28. septembra 1871. l. bil je prvi občęni zbor v Ljubljani, sklican po osnovnem odboru ob istem času, ko sta vdovsko in učiteljsko društvo zborovali. Dnevni red je bil navaden. — Zbralo se je okoli 40 članov. Počastila sta zbor sę svojo navzočnostjo milostljivi gosp. stolni prošt, zdaj knezoškof dr. Kr. Pogačar in ravnatelj učiteljišča, gosp. Bl. Hrovath. — Blagajnik in tajnik je bil g. Lapajne, ki je neumorno delal na to, da se društveni namen doseže. Nagibala so ga od vseh krajev dohajoča poročila v pomanjkljivem stanji ljudskih šol. Tem nedostatkom v okom priti, kazala se je velika potreba po osnovi podpornega društva. Mislilo se je, da bode to društvo v Ljubljani stolovalo; a takrat se tũ bivajočę učiteljstvo ni moglo navdušiti za ta zavod, kojega oskrbovanje se vé da, je dalo premnogo posla. Ker je bila inicijativa užę storjena, zato nismo hoteli opustiti osnove, in v dan 1. avgusta smo delovanje pričeli.

Razglasila so se pravila in razposlala vabila, katerih je bilo tiskanih 300 iztisov. Obrnili smo se do slav. dež. šol. svęta in okrajnih šol. svetovalstev s prošņjo, naj bi društvo podpirali. Isto tako smo tudi pri kr. š. svętih trkali, nagovorili nekatere nadzornike in učitelje, naj bodo društveni poverjeniki, kar so blagovoljno prevzeli priznavajočę blagotvorni namen tega društva. Od „Maticę Slovenske“ izprosili smo 200 iztisov „Štirji letni časi“; ki so se po sl. dež. šolskem svętu razdelili ljudskim šolam. Tudi kmetijska družba je na našo prošņjo 20 iztisov „Nauk o umni živinoreji“ podelila ljudskim šolam. Družba sv. Mohora je darovala 60 knjig.

S prva je društvo „Šola“ štela le malo udov, kakor tudi v Idriji to ni drugačę moglo biti. 17 je bilo pravih članov in 20 podpornih ter dobrotnikov. Mej podpornimi udi je bil tudi nj. vzvišenost, preblagorodni gospod baron Konrad pl. Eibisfeld, zdanji minister za uk in bogočastje. Bil je takrat c. kr. namestnik v Lincu, ter je pismeno naznanil društvu svoje priznanje o namenu „Šole“. Prvo leto bilo je 86 gold. dohodkov, stroškov pa 49 gold. 65 kr.

Za drugo leto je ostalo 36 gold. 65 kr. gotovine.

Zaključil se je zbor s priobčenjem programa o delavnosti prihodnjega leta in s pozivom, naj bi slavno učiteljstvo budilo in negovalo ljubezen do društva na korist domačęga šolstva, ki je bilo takrat še v marsičem pomanjkljivo. V odbor so bili voljeni:

Lov. Urbas, c. kr. fabriški oskrbnik; Štef. Lapajne, trgovec; Ivan Rupnik, učitelj; Ant. Levstik, učitelj, in Jožef Čerin, nadučitelj v Žireh, kateri so meni izročili častno mesto predsedništva. Ob jednom so se imenovali poverjeniki raznim šolskim okrajem. Bilo jih je 11. To je slika prvodobnega „Šolinega“ dela površno načrtana. Naj tũ še pristavim, da je isto leto g. Lapajne ostavil Idrijo ter šel v Ljutomer.

Kako je „Šola“ delovala leta 1872., to je odbor objavil v „Tov.“ o veliki noči istęga leta. Zabilęženih je bilo takrat 13 pravih članov, ki so vložili 42 gold. 50 kr., podpornih 16, ki so naklonili društvu 40 gold. in 30 dobrotnikov, ki so darovali 92 gold. 85 kr. Do takrat se je potrosilo 157 gold. 35 kr., in v blagajnici je bilo 19 gold. To leto se je za šolstvo mnogo več storilo, ker se je obilo šol. blaga razdelilo, vzlasti pa knjig okoli 160. Isto leto je g. profesor Krašan iz Kranja podaril „Šoli“ 3 slov. Globuse, vredne 16 gold.

Ko je delokrog društva „Šola“ začel ugodno širiti se, gojila se je misel, da se „Šola“ premesti v Ljubljano. Pri prvem splošnem zboru „Slov. učit. društva“ l. 1872. se je sklenilo, da se nova pravila osnujejo, da se društvo prekrsti v „Národno šolo“ in da mu bode sedež odsihdob Ljubljana. (Dalje pride.)

Učni jezik v Ljubljanskih mestnih šolah.

V seji dné 31. avgusta t. l. mestnega zbora Ljubljanskega poročal je načelnik šolskega odseka, mestni odbornik dr. Drč, o predlogu mestnega odbornika dr. V. Zarnika gledé učnega jezika v mestnih ljudskih šolah in staval sledeče nasvete, katere je šolski odsek v seji v dan 24. avgusta vzprejel z vsemi proti enemu glasu.

- a) V vseh razredih v deških in deklških mestnih šolah naj bo odslej učni jezik za vse predmete slovenski jezik.
- b) Nemški jezik naj bi se na podlogi slovenskega materinskega jezika zečénjal poučevati v tretjem razredu s slovenskim učnim jezikom.
- c) Poučevanje v nemškem jeziku (zraven slovenskega) naj bi se od tretjega razreda naprej po vseh razredih nadaljevalo in izvrševalo tako, da bi na pr. dečki iz 4. razreda mogli prestopiti v 1. razred kake srednje šole, ali v meščansko ali v obrtniško šolo s slovenskim učnim jezikom.
- d) Magistratu se naroča, da sporoči ta sklep resp. prošnjo deželnemu šolskemu svétu kranjskemu.

Prošnja, katero pošlje magistrat deželnemu šolskemu svétu, se ima glasiti tako-le: „Slavni c. kr. deželni šolski svét! Reševaje dopis c. kr. okrajnega šolskega svéta dné 3. oktobra l. 1878. gledé vpeljave nemškega poleg slovenskega kot učnega jezika v mestnih ljudskih šolah, ukazal je slavni c. kr. deželni šolski svét dné 29. oktobra 1878. l. na podlogi sklepa mestnega zbora dné 14. junija 1878. l., da se ima nemški jezik užé v 2. razredu rabiti kot učni jezik pri računani s številkami, v 3. razredu ima pri računani in pri pouku nemščine prevladovati nemški jezik, v višjih razredih pa je za vse predmete, izjemši veronauk in slovenščino, nemški jezik učni jezik. Vpeljale so se vsled tega čisto nemške knjige (kakor „Lese- und Sprachbuch“ von Heinrich) v ljudske šole, po katerih se zdaj poučuje v mestnih ljudskih šolah.

Posledica tega je, da učenci, ki izstopijo iz ljudskih šol, ne znajo ne slovenski, ne nemški govoriti in pravilno pisati, in godí se nekako tako, kakor se je godilo pred l. 1848., ko je med prostimi meščani redko kdo znal slovenski pisati in brati, pa tudi nemški ne toliko, da bi se ne bil osmeševal.

Ker pa smatra zastop mesta Ljubljanskega za svojo sveto dolžnost gledati na to, da se slovenska mladež v prvi vrsti naučí svojega materinega slovenskega jezika in naj-potrebnejega za svoje praktično življenje, v drugi vrsti še le tujih jezikov, je tedaj tega mnenja, da zdanje poučevanje v ljudskih šolah Ljubljanskih po ukazu c. kr. deželnega šolskega svéta dné 29. oktobra 1878. l. ne vstreza niti določilu okrožnice c. kr. deželnega šolskega svéta od 8. oktobra 1870. l., št. 316, ki se glasí: „Zastran nauka v jeziku se z ozirom na zadnji stavek §. 51. izreče, da je učni jezik v ljudski šoli razen v šolah na Kočevskem in v občini Weissenfels na Gorenjskem, slovenski jezik. Ako bi se pa v kateri šoli razen tega jezika učil tudi nemški jezik kot drugi deželni jezik, naj se ravná po pravilu, da naj se z nemščino začénja le potem, kadar učenci užé dobro znajo brati in pisati v materinem slovenskem jeziku“.

Opiraje se na §. 6. postave od 14. maja l. 1869., ki pravi, da o učnem jeziku in o poučevani v katerem drugem deželnem jeziku določuje, zaslišavši tiste, kateri